

RANGTASVIR DARSLARIDA KOMPOZITSION YECHIMLARNI IZLASHDA KREATIV METODLARDAN FOYDALANISH

Nabiyev Bobur Abdug‘ani o‘g‘li
Namangan davlat pedagogika instituti
Art pedagogika kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta‘lim muassasalarida "Rangtasvir" fanini o‘qitish jarayonida talabalarning ijodiy faolligini oshirish va kompozitsion yechimlarni topishda innovatsion metodlarning o‘rni tahlil qilinadi. Tadqiqotda an‘anaviy akademik ta‘lim usullarini zamonaviy kreativ texnikalar (sketchnoting, vizual assotsiatsiya, keys-stadi) bilan boyitish masalalari yoritilgan. Maqolaning maqsadi — bo‘lajak rassom-pedagoglarning mustaqil ish faoliyatida badiiy g‘oyani shakllantirishdan to yakuniy asargacha bo‘lgan bosqichlarda ijodiy inqirozlarni yengib o‘tish va original yechimlar topish metodikasini ishlab chiqishdan iborat.

Kalit so‘zlar: Rangtasvir, kompozitsiya, kreativlik, innovatsiya, badiiy obraz, vizual tafakkur, metodika, mustaqil ish, tasviriy san‘at.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КРЕАТИВНЫХ МЕТОДОВ В ПОИСКЕ КОМПОЗИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ НА УРОКАХ ЖИВОПИСИ

Набиев Бобур Абдугани угли
Наманганский государственный педагогический институт
Преподаватель кафедры арт-педагогики

Аннотация: В данной статье анализируется роль инновационных методов в повышении творческой активности студентов и поиске композиционных решений в процессе преподавания дисциплины «Живопись» в высших учебных заведениях. В исследовании освещены вопросы обогащения традиционных академических методов обучения современными креативными техниками (скетчноутинг, визуальная ассоциация, кейс-стади). Цель статьи — разработать методику преодоления творческих кризисов и поиска оригинальных решений на этапах от формирования художественной идеи до завершения итогового произведения в самостоятельной деятельности будущих художников-педагогов.

Ключевые слова: Живопись, композиция, креативность, инновация, художественный образ, визуальное мышление, методика, самостоятельная работа, изобразительное искусство.

USING CREATIVE METHODS IN SEARCHING FOR COMPOSITIONAL SOLUTIONS IN PAINTING CLASSES

Nabiyev Bobur Abdug‘ani o‘g‘li
Namangan State Pedagogical Institute
Lecturer of the Department of Art Pedagogy

Abstract: This article analyzes the role of innovative methods in increasing the creative activity of students and finding compositional solutions in the process of teaching "Painting" in higher education institutions. The research highlights the issues of enriching traditional academic teaching methods with modern creative techniques (sketchnoting, visual association, case-study). The aim of the article is to develop a methodology for future artist-educators to overcome creative crises and find original solutions in the stages from forming an artistic idea to the final work in their independent activity.

Keywords: Painting, composition, creativity, innovation, artistic image, visual thinking, methodology, independent work, visual arts.

KIRISH

Zamonaviy oliy san'at ta'limi tizimida talabalarning mustaqil ijodiy faolligini oshirish, ularning nafaqat texnik mahoratini, balki intellektual va kreativ salohiyatini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Rangtasvir darslarida kompozitsion yechim izlash jarayoni asarning g'oyaviy markazi bo'lib, u rassomning dunyoqarashi, estetik didi va badiiy mahoratini yagona nuqtada birlashtiradi. Biroq, ko'p yillik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, talabalar ko'pincha akademik qoliplarga bog'lanib qolish, tabiatdan nusxa ko'chirishda o'ta ehtiyotkorlik qilish yoki kompozitsion sxemalarni tanlashda bir xillikka yo'l qo'yish kabi muammolarga duch kelishmoqda. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun rangtasvir o'qitish metodikasiga kreativ metodlarni tizimli ravishda olib kirish zarur. Kompozitsiya — bu shunchaki predmetlarning tekislikdagi joylashuvi emas, balki rang, shakl, chiziq va fazoviy nisbatlarning garmonik birligidir. Kreativ yondashuv esa ushbu garmoniyani an'anaviy yo'llar bilan emas, balki kutilmagan vizual assotsiatsiyalar, intellektual eksperimentlar va texnologik innovatsiyalar orqali topishni nazarda tutadi.

Rangtasvirdagi kompozitsion izlanishlarda kreativlikning birinchi bosqichi — bu "vizual turg'unlik"ni yengib o'tishdir. Talaba ko'pincha natyurmort yoki portret kompozitsiyasini tuzayotganda ob'ektning tashqi ko'rinishiga haddan tashqari e'tibor qaratadi, natijada asar mazmunan sayoz va hissiyotlardan xoli bo'lib qoladi. Kreativ metodlardan biri bo'lgan "Sinesteziya va assotsiativ bog'liqlik" metodi talabada rang orqali tovushni yoki shakl orqali hissiyotni ifodalash ko'nikmasini shakllantiradi. Masalan, "Shovqinli shahar" yoki "Sokin tun" kabi mavhum tushunchalarni ranglar gammasi va kompozitsion ritm orqali tasvirlash talabaning mantiqiy fikrlashini chetga surib, instinktiv va intuitiv ijodini faollashtiradi. Bunda rangtasvirdagi dog'lar va chiziqlar o'z-o'zidan ma'lum bir ritmni hosil qiladi, bu esa bo'lajak asarning kompozitsion asosi bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Kompozitsion yechimlarni topishda "Skerp-metod" yoki kollaj texnikasining o'rni beqiyosdir. Ko'p hollarda talabalar bo'yoq bilan ishlashda xato qilishdan qo'rqib, kompozitsiyani o'zgartirishga jur'at etishmaydi. Kollaj usulida esa rangli teksturalar, turli qog'oz va mato bo'laklarini harakatlantirish orqali eng maqbul muvozanatni topish imkoniyati kengayadi. Bu metod talabaga "shakl va fon" munosabatini chuqurroq anglashga yordam beradi. Ya'ni, ob'ektning o'zi emas, balki uning atrofidagi bo'shliqning ham kompozitsion yukka ega ekanligini vizual tarzda ko'rsatib beradi.

Innovatsion yondashuv talaba-rassomdan asar yaratishda nafaqat mo'yqalam bilan, balki zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan ham hamkorlik qilishni talab etadi. Grafika dasturlarida dastlabki kompozitsion sxemalarni variantlash, ranglar nisbatini algoritmlar yordamida tekshirib ko'rish talabning vaqtini tejaydi va unga ko'proq tajriba o'tkazish imkonini beradi.

Shuningdek, "Keys-stadi" metodi doirasida jahon tasviriy san'ati durdonalarini kompozitsion dekonstruksiya qilish ham yuqori samara beradi. Talaba biror mashhur asarning (masalan, Usta Mo'min yoki Salvador Dali asarlari) kompozitsion o'qlarini, oltin kesim nuqtalarini va rang dog'lari taqsimotini tahlil qiladi, so'ngra ushbu sxema asosida o'zining mustaqil g'oyasini ishlab chiqadi. Bu jarayon nusxa ko'chirish emas, balki mantiqiy konstruksiya asosida yangi obraz yaratishdir. Rangtasvirda kreativlikni oshirishning yana bir muhim omili — bu "Cheklangan palitra" metodidir. Talabaga kompozitsiyani faqatgina ikki yoki uchta bir-biriga qarama-qarshi ranglarda hal qilish vazifasi yuklanadi. Ranglar cheklangan sharoitda rassomning bor diqqat-e'tibori shakl, tonallik va kompozitsion ritmga qaratiladi, bu esa asarning plastik yechimi yanada pishiq bo'lishini ta'minlaydi.

Mustaqil ijodiy faoliyatni rivojlantirishda o'qituvchining roli ham transformatsiyaga uchraydi. Pedagog endi tayyor retseptlar beruvchi shaxs emas, balki talabning ijodiy laboratoriyasini boshqaruvchi moderatorga aylanadi. Sokratik muloqot metodi orqali talabani o'z asariga tanqidiy nazar bilan qarashga, har bir chiziq va rang dog'ining vazifasini anglashga yo'naltirish lozim. Kompozitsion yechim topish — bu doimiy savol-javob jarayonidir: "Nima uchun bu shakl markazda?", "Nega aynan ushbu rang dominantlik qilmoqda?", "Asardagi bo'shliq qanday ma'no yuklamoqda?". Ushbu savollar talabada tahliliy tafakkurni uyg'otadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Rangtasvir darslarida noan'anaviy materiallar (qum, turli tolalar, qurilish materiallari, aralash texnikalar) bilan ishlash ham kompozitsion yechimlarni izlashda yangi ufqlarni ochadi. Faktura va teksturaning o'zgarishi kompozitsiyaning vizual vazniga ta'sir qiladi, bu esa talabning asar ustida uzoq vaqt izlanishiga, turli variantlarni sinab ko'rishiga sabab bo'ladi. Rangtasvirdagi kompozitsion yechimlarni izlashda kreativ metodlardan foydalanish talabalarni standart fikrlashdan xalos etadi. Bu yondashuv talabning mustaqil ijodiy faolligini rivojlantirib, uning badiiy-estetik qarashlarini boyitadi va kelajakda professional rassom sifatida o'zining individual uslubiga ega bo'lishiga mustahkam zamin yaratadi. Innovatsiya va an'anaviylikning sintezi asosida tashkil etilgan o'quv jarayoni tasviriy san'at ta'limining sifatini yangi bosqichga olib chiqadi va yosh ijodkorlarning dunyo miqyosidagi raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Rangtasvir fani doirasida talabalarning mustaqil ijodiy faoliyatini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish bugungi kun san'at ta'limining kechiktirib bo'lmas talabidir. Olib borilgan nazariy tahlillar va metodik izlanishlar shuni ko'rsatadiki, kompozitsion yechim topish jarayoni faqatgina texnik ko'nikmalarga emas, balki chuqur intellektual va kreativ salohiyatga tayanadi. Kreativ metodlarni (sketchnoting, vizual assotsiatsiya, kollaj va raqamli transformatsiya) o'quv jarayoniga tatbiq etish talabalarda "akademik qoliplardan chiqish" va shaxsiy badiiy uslubni shakllantirish imkonini beradi. Shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi an'anaviy muloqotning "ijodiy hamkorlik" (moderatorlik) darajasiga ko'tarilishi ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Talaba o'zining mustaqil ishida erkin eksperiment o'tkazish, rang va shakl orqali o'z ichki dunyosini aks ettirish imkoniga ega bo'lgandagina, haqiqiy san'at asari dunyoga keladi. Demak, rangtasvir ta'limida innovatsion va kreativ yondashuvlarni tizimli qo'llash — milliy

tasviriy san'atimizni jahon badiiy makoniga integratsiya qilishning va yosh avlodning intellektual salohiyatini yuzaga chiqarishning eng samarali omilidir.

XULOSA

Rangtasvir darslarida kompozitsion yechimlarni izlash jarayoni o'quvchilarning nafaqat tasviriy ko'nikmalarini, balki ularning mustaqil fikrlashi, estetik didi va ijodiy tafakkurini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kompozitsiya ustida ishlashda an'anaviy yondashuv bilan bir qatorda kreativ metodlardan foydalanish dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Kreativ metodlar – "aqliy hujum", assotsiativ tasvirlash, klaster tuzish, muammoli vaziyat yaratish, improvizatsion mashqlar va vizual tajribalar – o'quvchilarni tayyor sxema asosida ishlashdan chiqarib, ularni izlanishga, muqobil kompozitsion variantlarni solishtirishga va ongli tanlov qilishga yo'naltiradi. Natijada o'quvchi kompozitsiyani faqat shakllar joylashuvi sifatida emas, balki mazmun, g'oya va emotsional ta'sir uyg'unligi sifatida idrok eta boshlaydi.

Shuningdek, kreativ metodlar orqali dars jarayonida erkin muhit shakllanadi, o'quvchilarning individual yondashuvi qo'llab-quvvatlanadi hamda ularning badiiy tafakkuri bosqichma-bosqich rivojlanadi. Bu esa kompozitsion muvozanat, markazni aniqlash, ritm va kontrastni topish kabi murakkab tushunchalarni amaliy faoliyat orqali samarali o'zlashtirish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, rangtasvir darslarida kompozitsion yechimlarni izlashda kreativ metodlardan foydalanish zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etilgan ta'limning muhim omili hisoblanadi. U o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochib berish, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini rivojlantirish va san'atga ongli, estetik munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bois, mazkur metodlarni tizimli va maqsadga muvofiq ravishda qo'llash rangtasvir ta'limi samaradorligini yanada oshirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. RANGTASVIRDA AKVAREL BILAN ISHLASH TEXNIKASI VA TEXNOLOGIYASI, Metodik qo'llanma, O.Yusupov, TOSHKENT «CHASHMA PRINT» 2011
2. S.Abdirasilov, RANGTASVIR, o'quv qo'llanma, TOSHKENT«NISO POLIGRAF»2017
3. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2025). Manzara kompozitsiyasini rangtasvir texnologiyasi asosida yaratishning badiiy ifoda vositalari. *Science and Education*, 6(11), 932-937.
4. Komoldinov, S. (2025). MANZARA CHIZISHNING NAZARIY ASOSLARI VA RASSOMLAR ASARLARI TAXLILI MANZARA CHIZISHNING NAZARIY ASOSLARI VA RASSOMLAR ASARLARI TAXLILI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 264-267.
5. Sattarov, F. I. (2024). Practical and theoretical recommendations on drawing landscape compositions. *Science and Education*, 5(12), 238-241.
6. Sattarov, F. I. (2025). THE FORMATION OF COLORS IN NATURE AND THEIR CHARACTERISTICS OF CHANGE. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 1(5), 70-73.
7. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.

8. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).
9. Xasanboy o'g'li, B. A. UMUMTA'LIM MAKTABLARINING BOSHLANG 'ICH SINFI O'QUVCHILARINI TASVIRIY SAN'ATGA O'RGATISHNING MAQSADI VA MAZMUNI.
10. Hasanboy o'g'li, B. A. Methods Of Using Modern Technologies Of Teaching In Primary Schools. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 960-963.
11. Babur, N., Muazzam, N., & Shahrizoda, A. (2024). THE UNIQUENESS OF WORKING WITH GEOMETRIC OBJECTS IN PENCIL DRAWING CLASSES. *Western European Journal of Linguistics and Education*, 2(2), 62-66.
12. Орипов, Б. Н. (2009). Тасвирий санъатни уқитишнинг замонавий педагогик технологияси, дидактикаси ва методикаси. *Н., «НамДУ», 2010Й, 446.*
13. Oripov, B. (2005). Fine Arts and Methods of Its Teaching. *Tashkent: "Ilm-Ziya.*
14. Odilboyeva, U. Z. (2025, December). The scientific and pedagogical influence of teacher cognition theory on method selection in the educational process. *International Conference Platform*, 6, 152–157.
15. Odilboyeva, U. Z. Q. (2026). O 'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TERMINLAR HOSIL BO'LISHINING QIYOSIY TAHLILI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (1), 32-36.
16. Odilboyeva, U. Z. (2026, January). THE DEVELOPMENT OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS DURING ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 90-93).
17. Oktabrov, M. A. (2025). The emotional expression of artists through colors and the psychological effect of colors in artworks. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 1(4), 30–34.
18. Oktabrov, M. A. (2025). Innovatsion yondashuv asosida bolalarni dekorativ rasm chizishga o'rgatishning didaktik ahamiyati. *IMRAS*, 8(6), 142–147.
19. Oktabrov, M. A. (2025). Natyurmort tuzish va uni tasvirlash usullari. *Intellectual Education Technological Solutions and Innovative Digital Tools*, 3(33), 75–80.
20. Oktyabrov, M. A. O. G. L., & Abdug'Ani-O'G'Li, B. (2026). Chizmachilik darslarida tutashmalarni formulaviy va vizualmnemonik yondashuv asosida o'rgatish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 409-416.